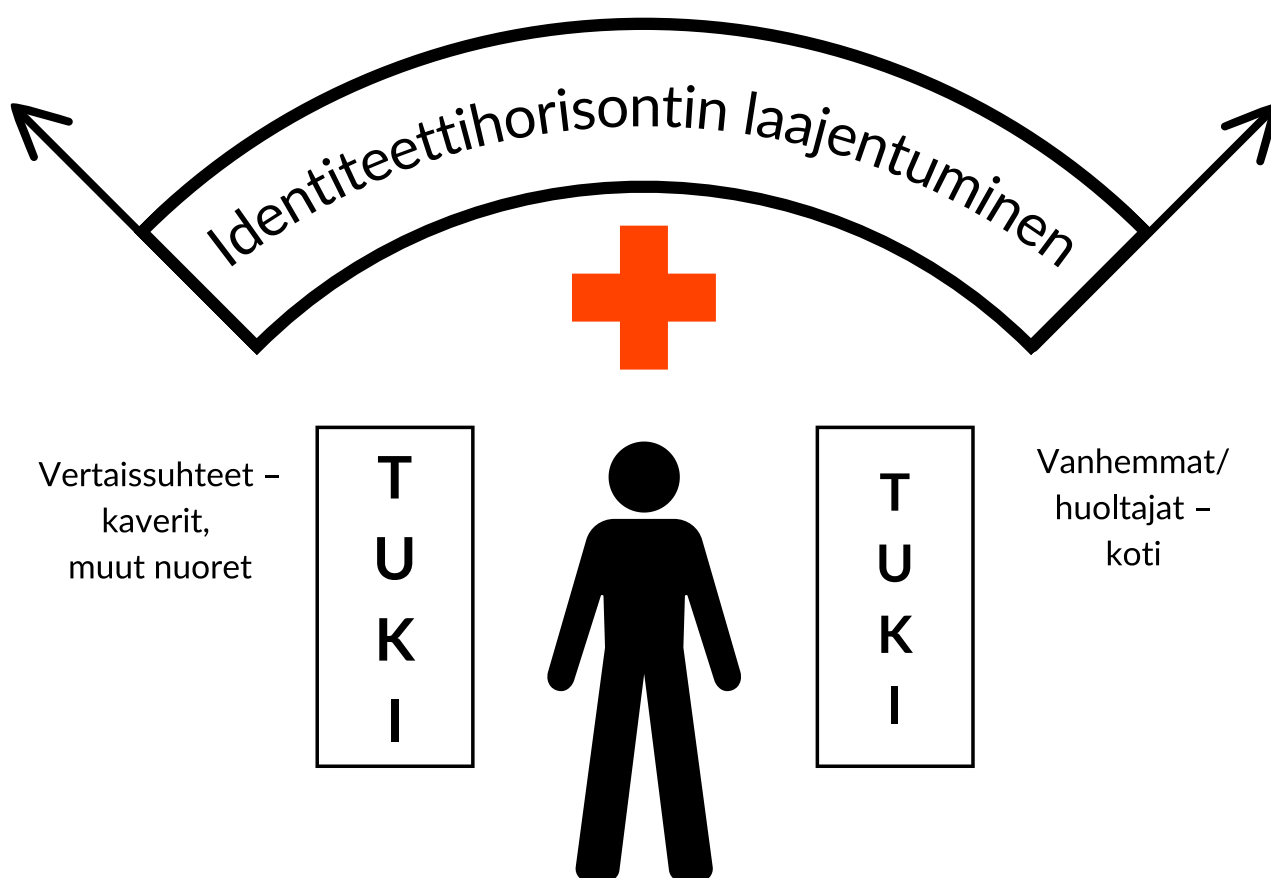

MAAILMA AUKI MAHDOLLISUUKSILLE

URAOHJAUSTA MAAHANMUUTTOTAUSTAISTEN
NUORTEN TUKEMISEEN OSALLISTAMALLA
MATALASTI KOULUTETTUJA VANHEMPIA JA
HYÖDYNTÄMÄLLÄ NUORTEN VERTAISUHTEITA

Katri Seppälä

Yhteisöpedagogi

YAMK / Humanistinen ammattikorkeakoulu

Osana opinnäytetyötä tuotettu materiaali

2023

Tilaaja: Nuorten yrittäjyys ja talous NYT

SISÄLLYSLUETTELO

MIKÄ OHJAUSMALLI JA MIKSI?	3
VANHEMPIA OSALLISTAVA OHJAUSKESKUSTELU	4
KESKUSTELUN KULKU	5
HUONEENTAULU 1	6
HUONEENTAULU 2	7
HAVAITTUJA HAASTEITA MAAHANMUUTTOTAUSTAISTEN NUORTEN OHJAUKSESSA	8
MAAHANMUUTTANEET VANHEMMAT JA MATALA KOULUTUSASTE	9
RYHMÄOHJAUS JA VERTAISSUHTEET	10
VINKKEJÄ OPPIMATERIAALEISTA	11
LÄHTEET	12

MIKÄ OHJAUSMALLI JA MIKSI?

Kouluympäristö on merkittävä nuoren ura- ja opinto-ohjauksen antaja. Tulevaisuuden suunnittelu ei kuitenkaan jää vain luokkahuoneeseen. Koti ja vanhemmat ovat tärkeitä vaikuttajia, kun nuori suunnittelee tulevaisuuttaan. Kaikilla maahanmuuttaneilla vanhemmilla ei ole kokemusta koulunkäynnistä eikä tietoa suomalaisesta koulutusjärjestelmästä tai työelämästä. Lapsen tukeminen tulevaisuuden suunnittelussa ja koulutusvalintojen viidakossa voi olla tällöin haastavaa. Sekä vanhemmat että nuori ovat silloin helposti vain koulun tarjoaman tuen varassa. Tulevaisuuden vaihtoehdot voivat näyttäytyä hyvin kapeina, eikä opinto-ohjaajan tarjoama tuki tai resurssit välttämättä yksin pysty avaamaan riittävästi tällaisen nuoren tulevaisuuden horisonttia laajemmaksi.

Tämä materiaali on kehitetty kaikille maahanmuuttotaustaisten nuorten ohjaustyötä tekeville niin oppilaitoksissa kuin järjestöissä, sekä kaikille matalasti koulutettuja maahanmuuttaneita vanhempia kouluttaville tahoille (kotoutumiskoulutus, aikuisten perusopetus, vapaan sivistystyön kurssit).

Materiaalilla on kaksi päätavoitetta:

I. Antaa maahanmuuttotaustaisten nuorten ohjaustyötä tekeville uutta näkökulmaa, miten avata nuoren tulevaisuuden näkymiä laajemmiksi hyödyntämällä vertaissuhteita ja osallistamalla vanhempia. Erityisenä kohderyhmänä ovat matalasti koulutetut maahanmuuttaneet vanhemmat ja heidän lapsensa.

II. Tarjota konkreettinen malli vanhempia osallistavaan ohjauskeskusteluun, jolla auttaa matalasti koulutettuja maahanmuuttaneita vanhempia pohtimaan omaa rooliaan nuoren tukijana ja tunnistamaan omia tukitarpeitaan.

VANHEMPIA OSALLISTAVA OHJAUSKESKUSTELU

Löydät tästä oppaasta **kaksi huoneentaulua**. Toisessa on apukysymyksiä ja huomioita keskustelun ohjaajan käyttöön.

Kohderyhmä:

Maahanmuuttaneet matalasti koulutetut vanhemmat, joilla on lapsia peruskoulussa tai toisella asteella

Keskustelun tavoite 1:

Auttaa vanhempia pohtimaan omaa rooliaan lapsen koulupolun ja urasuunnittelun tukemisessa ja tunnistamaan omia tukitarpeitaan. Vanhemmalle esitellään samalla laajan identiteettihorisontin rakentumisen ehtoja ja tavoitteita.

Keskustelun tavoite 2:

Auttaa maahanmuuttotaustaisen nuoren identiteettihorisontin laajentumista tukemalla nuoren vanhempia.

Kahdenkeskinen tai pienryhmäkeskustelu vanhempien kanssa:

Keskustelussa esillä huoneentaulu.

Luo turvallinen tila keskustelulle. Oman vanhemmuuden pohtiminen voi tuntua intiimiltä aiheelta. Voitte luoda aluksi säännöt keskustelulle: "Kuuntelen toisia enkä keskeytä. En arvostele toisia keskustelijoita." Kysymyksiä ja esimerkkejä voi muokata keskustelijoiden kielitaidon mukaan.

Varaa aikaa vähintään puoli tuntia, ryhmäkeskusteluun tunti.

Lähesty kysymyksiä positiivisen kautta, mutta kannusta osallistujia myös pohtimaan kohtaamiaan haasteita. Ohjaajan ei ole tarkoitus antaa valmiita vastauksia, vaan ohjata osallistujia miettimään, miten huoneentaulussa identiteettihorisontille asetetut tavoitteet ja ehdot koskevat osallistujia.

KESKUSTELUN KULKU

Keskustelijat esittelevät itsensä:

Esimerkiksi oma nimi, millä luokalla lapsi on, kuinka monta lasta on, millainen oma koulutausta on, opiskeleeko itse nyt jossain.

Luodaan keskustelulle tarvittaessa säännöt.

Katsotaan huoneentaulua:

Ensin esitellään malli: Koulun lisäksi nuoren koulutien ja työuran suunnittelussa auttavat vanhemmat ja kaverit.

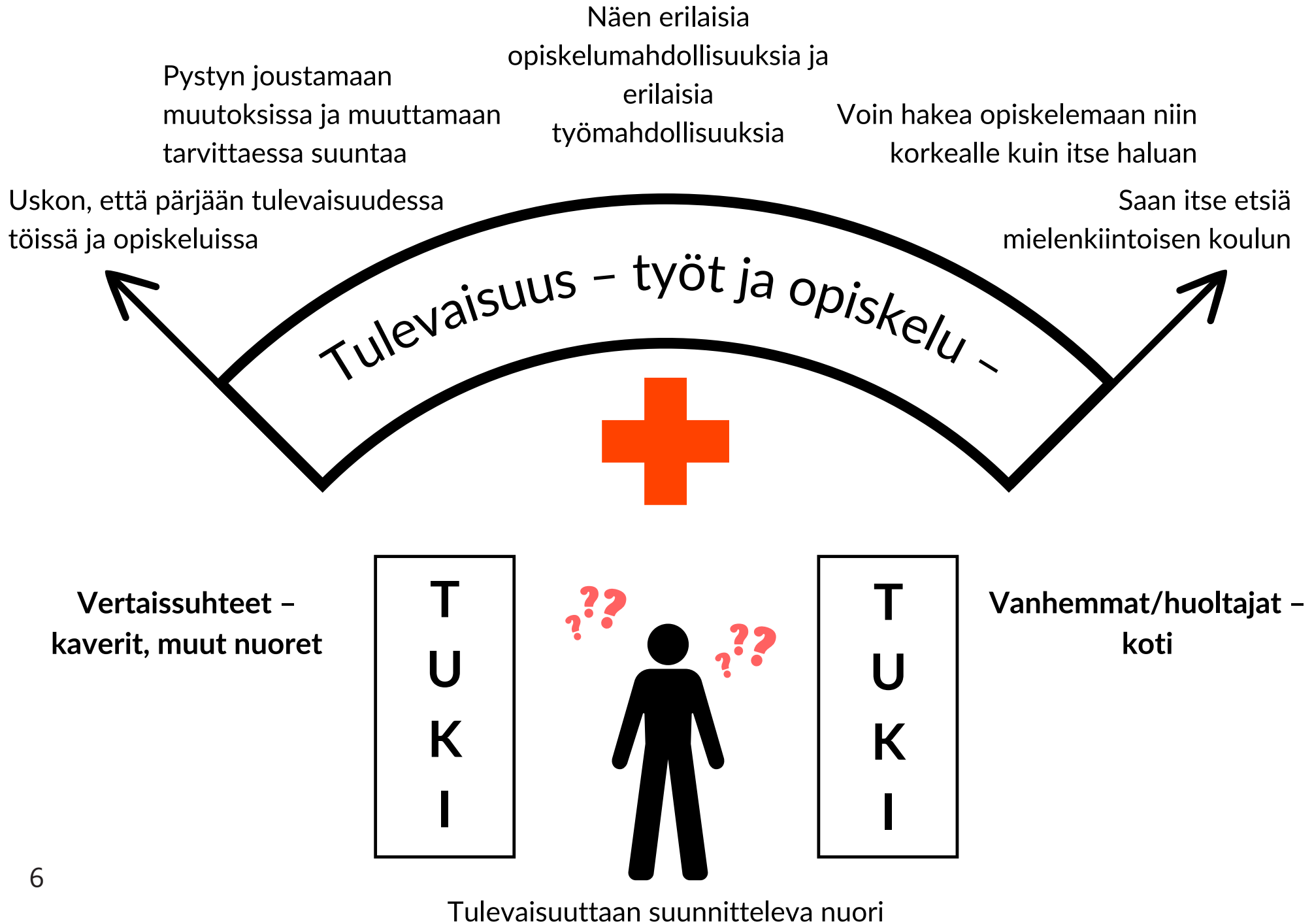
Aloitetaan yleisillä kysymyksillä: miten olen tukenut nuorta hänen koulunkäynnin aikana? Kysymyksiä on ohjaajan versiossa.

Keskustellaan, mitä mieltä osallistujat ovat kustakin horisonttiin asetetusta kohdasta, miten se näkyy omassa elämässä, mitä haasteista siihen liittyy ja miten nuorta voisi siinä auttaa.

Keskustellaan vertaissuhteiden merkityksestä omalle lapselle. Esimerkkejä ja kysymyksiä on ohjaajan versiossa.

Lopuksi jokainen voi kertoa, mikä keskustelussa oli itselle uutta, mitkä olivat omasta mielestä tärkeitä asioita ja mitä piti keskustelusta. Voisinko tehdä jatkossa jotain toisin?

HUONEENTAULU 1

HUONEENTAULU 2

Samaistuttavia esikuvia monipuolisesti eri aloilta

Kykyä joustaa ja mukautua työelämän ja koulutuksen muutoksissa: Voiko nuori vaihtaa halutessaan alaa tai koulua?

Usko omaan pärjäämiseen opinnoissa ja työelämässä: Miten kannusta omaa nuorta?

Sukupuoli tai luokkatausta eivät määrää uravalintaa: Ajatteletko, että jokin koulu on lapselle parempi kuin toinen? Miksi?

Urasuunnitelmien rakentuminen omien taitojen ja kiinnostuksen mukaan: Saako nuori itse valita, mihin hakee opiskelemaan?

Tavoitteita ja ehtoja laajan identiteettihorisontin rakentamiseksi

Mitä tulevaisuuttaan suunnitteleva nuori voi pohtia:

Mihin ammattikoulun jälkeen?

Mihin lukion jälkeen?

Lukio vai ammattikoulu?

Mistä minä tykkään?

Missä kaikessa minä olen hyvä?

Valmiudet elinikäiseen oppimiseen

Vertaissuhteet - kaverit, muut nuoret

T
U
K
I

Vanhemmat/huoltajat - koti

T
U
K
I

Kavereiden kanssa voi puhua erilaisista kouluista ja mennä yhdessä katsomaan niitä.

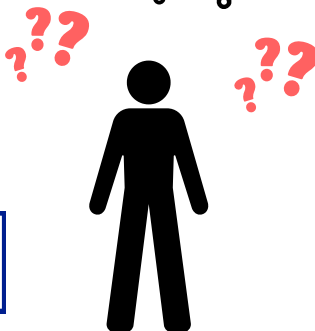
Kaverit voivat kannustaa tekemään koulutehtäviä. Kavereiden kanssa voi opiskella yhdessä. Kavereiden kanssa voi löytää erilaisia esikuvia.

Ovatko kaverit tärkeitä minun lapselleni? Miten kaverit voivat auttaa koulunkäynnissä tai kun suunnitellaan tulevaisuutta?

Onko jokin ollut minulle vaikeaa lapsen koulunkäynnin aikana? Missä tarvitsemme apua? Keneltä voimme pyytää tukea?

Miten voin auttaa nuorta, että hän näkisi tulevaisuudessa paljon erilaisia mahdollisuuksia ja löytäisi sopivan opiskelupaikan?

Miten olen tukenut nuorta hänen koulunkäyntinsä aikana?

HAVAITTUJA HAASTEITA MAAHANMUUTTOTAUSTAISTEN NUORTEN OHJAUKSESSA

- Maahanmuuttotaustaiset hakeutuvat heikommin korkeakouluopintoihin.¹
- Vanhempien koulutusasteella on taipumus periytyä.¹⁹ Nuori ei välttämättä näe tulevaisuudessaan vanhempien koulutusastetta laajempia mahdollisuuksia.
- Varhainen koulunkäynnin keskeyttäminen on todennäköisempää maahanmuuttotaustaisilla. Toisen asteen koulutuksen puuttuminen taas vaikeuttaa huomattavasti työllistymistä. Mm. Helsingissä muun kuin suomen- tai ruotsinkielisillä on korkeampi työttömyysaste.^{3, 10}
- Sekä S2-status että vanhempien matala koulutusaste molemmat nostavat todennäköisyyttä matalammalle perusopetuksen lähtötasolle. Sekä S2-status että vanhempien matala koulutusaste molemmat nostavat todennäköisyyttä myös heikommalle matematiikan ja englannin osaamiselle perusopetuksen lopussa.^{11, 12, 13}
- Koulutusten nivelvaiheiden ja koulutussiirtymien opinto-ohjauksessa on todettu haasteita. Yksilöohjauksen resurssit eivät yksin riitä kattamaan kaikkien ohjaustarvetta.^{2, 18}

MAAHANMUUTTANEET VANHEMMAT JA MATALA KOULUTUSASTE

Maahanmuuttaneilla matalasti koulutetuilla vanhemmillä on todennäköisesti puutteelliset tiedot suomalaisesta koulutusjärjestelmästä ja työelämästä. Kaikilla ei ole välttämättä lainkaan kokemusta koulunkäynnistä.¹⁴

- Puutteelliset tiedot voivat aiheuttaa paljon huolta vanhemmissa esimerkiksi yhteishaun lähestyessä. Hakuprosessin avaaminen ajoissa ennen hakua voi auttaa hälventämään vanhempien huolta.²⁰

Suomen kielen osaaminen voi olla vasta kehittymässä. Suomeen tulee myös vuosittain aikuisia, joilla ei ole luku- ja kirjoitustaitoa millään kielellä.^{9, 20}

- Abstraktit käsitteet voivat olla vieraita omallakin äidinkielellä. Pelkkä suora tulkkaus tai tietojen kääntäminen vanhemman äidinkielelle ei välttämättä auta vanhempaa ymmärtämään kaikkea koulutusvalintoihin liittyvää. Paljon vastuuta kasaantuu tällöin nuorelle.

Nuorta voidaan painostaa kotona jollekin alalle tai koulutukseen puutteellisten tietojen takia. Vaikka koulutusasteen on havaittu periytyvän, ei se silti Suomessa estä nuorta hakeutumasta korkeakouluun. Toisaalta korkea-aste ei ole automaattisesti aina parempi. Nuoren omia kiinnostuksen kohteita ja suunnitelmia pitää kuunnella myös kotona.^{5, 20}

- Erityisesti esikoisen kohdalla voi tapahtua painostusta, kun koulutushaut ja urasuunnittelu Suomessa tulevat perheelle ensimmäistä kertaa vastaan.⁴

RYHMÄOHJAUS JA VERTAISUHTEET

Ohjaus on usein hyvin yksilökeskeistä. Riittävään tukeen ei ole aina tarpeeksi resursseja yksilöohjauksen kautta.^{2, 10}

Ryhmäohjauksen yksi tärkeimmistä hyödyistä on nuorten ryhmäytyminen, joka taas on tehokas kiusaamisen ja syrjinnän kokemusten ehkäisijä.⁷

Ryhmäohjauksen kautta nuoret voivat saada monipuolisemmin näkökulmia tulevaisuuden suunnitteluun. Jos vanhemmilla ei ole tietoa tai kokemusta suomalaisesta koulutusjärjestelmästä ja työelämästä, nuoret voivat jakaa tietoa ja kokemuksia toisilleen.^{8, 15, 20}

- Koulussa nuorta käsitellään yksilönä, mutta nuorelle koulu tarkoittaa ryhmässä olemista.⁸

Erityisesti jos nuorella on elämänhallinnan kanssa haasteita, vertaissuhteet voivat olla tärkeä voimavara ja kannustaa etenemään opinnoissa sekä ylipäättään kiinnittää nuorta paremmin koulunkäyntiin.⁶

Ryhmän kautta nuorilla voi olla mahdollisuus nostaa esiin haasteita ja vaikeita kysymyksiä. Yksilö ei leimaannu niin herkästi, kun kysymyksen esittää ryhmä. Pelko leimaantumisesta on yksi syistä, miksi rasistisista kokemuksista ei aina puhuta.^{6, 16, 17}

Ryhmäohjauksessa ja vertaissuhteissa pitää ottaa huomioon myös ryhmäpaine ja ajautuminen kavereiden painostamana omien toiveiden vastaisiin suuntiin. Jos joku suljetaan ryhmän ulkopuolella, ryhmä voi olla nuorelle myös hyvin negatiivinen asia.^{7, 8, 16}

VINKKEJÄ OPPIMATERIAALEISTA

Materiaalivinkkejä ryhmäohjaukseen

- * [Ryhmäilmiö – ryhmän ohjaajan käsikirja](#) Humanistinen ammattikorkeakoulu | HUMAK Finna
- * [Ryhmätoimivaksi–Helppoja harjoituksiaryhmäyttämiseen](#) Laura Jääskeläinen | PS-kustannus
- * [Tulevaisuus - Paljon mahdollista! Tulevaisuusohjauksen työkirja \(2017\)](#) Avointen oppimateriaalien kirjasto | HUMAK Finna
- * [Yhteisellä työllä parempaa - Opaskirja monialaisen yhteistyön kehittämiseksi nuorten hyvinvointipalveluissa](#) (koordinaatti.fi)
- * [Oma linja – opinto-ohjaajan opas](#) (myös tehtäväkirja oppilaille)
- * [Sata omenapuuta: Hyvät käytännöt nuorten kotoutumiseen](#) (theseus.fi)
- * [Vuosi yrittäjänä -ohjelma](#) NYT (nuortennyt.fi)
- * [Yrityskylä NYT](#) (nuortennyt.fi)

Lisää lähteitä aiheesta

- * [Oma paikka haussa](#) Gaudeamus
- * [Hyvän ohjauksen kriteerit \(2021\)](#) Opetushallitus (oph.fi)
- * [Opo 2. Opinto-ohjaajan käsikirja.](#) Oppaat ja käsikirjat 2018:1 Opetushallitus (oph.fi)
- * Kiilakoski, Tomi & Lanas, Maija (toimi.) [Häiriö? Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa. Vastapaino.](#)
- * Tytti Pantsar (toim.) 2017 [Ohjauksen ja tuen tarpeessa olevat nuoret – Näkökulmia ja toimintatapoja.](#) Hankejulkaisu 2017. Helsinki: Suomen kansanopistoyhdistys ry. (kansanopistot.fi)
- * Haikkola, Lotta & Martikainen, Tuomas (toim.) [Maahanmuutto ja sukupolvet, s. 133–148.](#) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

LÄHTEET

1. Airas, Maija & Delahunty, David & Laitinen, Markus & Shemsedini, Getuar & Stenberg, Heidi & Saarilampi, Marja-Liisa & Sarparanta, Tuomas & Vuori, Hilla & Väättäinen, Hanna 2019. [Taustalla on väliä - Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla](#). Kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisut 22:2019. Helsinki: Karvi.
2. Goman, Jani & Rumpu, Niina & Kiesi, Johanna & Hietala, Risto & Hilpinen, Merja & Kankkonen, Hans & Kjaldman, Ismo-Olav & Niinistö-Sivuranta, Susanna & Nykänen, Seija & Pantsar, Tytti & Piilonen, Heikki & Raudasoja, Anu & Siippainen, Mikko & Toni, Anna & Vuorinen, Raimo 2020. [Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkuja – Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa](#). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Julkaisut 6:2020. Helsinki: Karvi.
3. Helsingin kaupunki 2021. [Virolais- ja ruotsalaistaustaiset ulkomaalaistaustaisten työllisyystilastojen kärjessä](#).
4. Holmberg, Liila & Jahnukainen, Markku & Kalalahti, Mira & Varjo, Janne 2019. Kohti ”omaa juttua” – Koulutusvalinnat nuorten elämänsäkulussa. Teoksessa Jahnukainen, Markku & Kalalahti, Mira & Kivirauma, Joel (toim.) 2019. Oma paikka haussa – Maahanmuuttotaustaiset nuoret ja koulutus. Helsinki: Gaudeamus.
5. Holmberg, Liila & Kalalahti, Mira & Varjo, Janne 2019. Maata näkyvässä? Maahanmuuttotaustaisten nuorten toimintahorisontit. Teoksessa Jahnukainen, Markku & Kalalahti, Mira & Kivirauma, Joel (toim.) 2019. [Oma paikka haussa – Maahanmuuttotaustaiset nuoret ja koulutus](#). Helsinki: Gaudeamus.
6. Kalalahti, Mira & Saarinen, Minna 2019. Itsenäisesti vai kavereiden perässä? Vertaissuhteet ja maahanmuuttotausta koulutusvalinnoissa. Teoksessa Jahnukainen, Markku & Kalalahti, Mira & Kivirauma, Joel (toim.) 2019. [Oma paikka haussa – Maahanmuuttotaustaiset nuoret ja koulutus](#). Helsinki: Gaudeamus.
7. Kauppinen, Eila & Kiilakoski, Tomi & Kivijärvi, Antti & Leskinen, Juha 2022. [Hidasta kasvua ja lisääntyvää kasvua - Kunnallinen nuorisotyö Suomessa 2021](#). Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 238. Helsinki: Kanuuna-verkosto.
8. Kiilakoski, Tomi & Lanas, Maija 2022. Kahden kehän koulu. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Lanas, Maija (toim.) [Häiriö? Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa](#). Vastapaino.
9. Koskinen, Seppo & Rask, Shadia & Sainio, Päivi 2012. Sosiaalinen toimintakyky. Teoksessa Castaneda, Anu E & Koponen, Päivikki & Koskinen, Seppo & Mölsä, Mulki & Rask, Shadia (toim.) [Maahanmuuttajien terveys ja hyvinvointi: Tutkimus venäläis-, somalialais- ja kurditaustaisista Suomessa](#). Terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 10. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.

10. Larja, Liisa & Sutela, Hanna & Witting, Mika 2015. [Ulkomaalaistaustaiset nuoret jatkavat toisen asteen koulutukseen suomalaistaustaisia harvemmin.](#) Tilastokeskus.
11. Marjanen, Jukka & Härmälä, Marita 2022. [Englantia koronapandemian aikaan - A-englannin osaaminen 9. luokan lopussa keväällä 2021.](#) Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Julkaisut 22:2022. Helsinki: Karvi.
12. Metsämuuronen, Jari & Nousiainen Saara 2021. [Matematiikkaa COVID-19-pandemian varjossa - Matematiikan osaaminen 9. luokan lopussa keväällä 2021.](#) Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Julkaisut 27:2021. Helsinki: Karvi.
13. Metsämuuronen, Jari & Paananen, Maiju & Ukkola, Anette 2020. [Alkumittauksen syventäviä kysymyksiä.](#) Kansallinen koulutuksen arviointikeskus Julkaisut 10:2020. Helsinki: Karvi.
14. Opetushallitus 2023a. [Aikuisten perusopetus.](#) Opetushallitus (oph.fi)
15. Opetushallitus 2023b. [Hyvän ohjauksen kriteerit.](#) Opetushallitus (oph.fi)
16. Saarinen, Minna & Zacheus, Tuomas 2019. "En mä oo samanlainen" – Maahanmuuttotaustaisten nuorten kokemuksia ulkopuolisuudesta. Teoksessa Jahnuainen, Markku & Kalalahti, Mira & Kivirauma, Joel (toim.) 2019. [Oma paikka haussa – Maahanmuuttotaustaiset nuoret ja koulutus.](#) Helsinki: Gaudeamus.
17. Souto, Anne-Mari 2022. Rasismi ja nuorten koulutuspolut. Teoksessa Kiilakoski, Tomi & Lanas, Maija (toimi.) [Häiriö? Näkökulmia työrauhan säröihin koulussa.](#) Vastapaino.
18. Välijärvi, Jouni 2018. Ohjaus sivistyskunnan tehtävänä. Teoksessa Kasurinen, Helena & Kettunen, Jaana & Merimaa, Erkki & Pirttiniemi, Juhani & Vuorinen, Raimo (toim.) 2018. [Opo 2. Opinto-ohjaajan käsikirja.](#) Oppaat ja käsikirjat 2018:1. Helsinki: Opetushallitus.
19. Witting, Mika 2021. [Lukio, amis vai pelkkä peruskoulu? – Perusopetuksen jälkeisillä valinnoilla on usein kauaskantoiset vaikutukset.](#) Tilastokeskus.
20. Tekijän opinnäytetyö 2023. Maailma auki mahdollisuuksille: Maahanmuuttotaustaisten nuorten ohjaaminen ja tukeminen laajemman identiteettihorisontin rakentamisessa kohti toiveikasta, aktiivista ja joustavaa työuraa.